

Nieuws van het naamgevingsfront

Wetenschappers en beleidsmakers uit de hele wereld kwamen onlangs in Wageningen bijeen om te spreken over naamgeving van cultuurgewassen. Marco Hoffman van PPO Bomen was namens de Nederlandse boomkwekerijsector van de partij. Hij selecteerde de belangrijkste onderwerpen.

Gebruik van cultivargroepen

Cultivargroepen worden steeds meer gebruikt bij de classificatie van cultivars, ook in de boomkwekerijsector. Vooral bij ver gecultiveerde gewassen, zoals *Rosa* en *Rhododendron*, werken de traditionele indelingen in soorten en/of soorthybriden niet meer. De definitie van cultivargroepen is daarom opgerekt, waardoor ze behalve voor het indelen van cultivars, bijvoorbeeld de *Viticella* Groep bij *Clematis* en *Villosae* Groep bij *Syringa*, ook gebruikt kunnen worden om individuele planten aan te duiden, zoals *Hedera helix* Arborescent Groep en *Rhododendron* Bo-peep Groep. Voor de praktijk houdt dit in dat alle individuele planten die vallen onder de definitie van de groep, onder de groepsnaam kunnen worden verhandeld.

Richtlijnen voor gebruik van handelsnamen

Handelsnamen (inclusief beschermde merknamen) worden in toenemende mate gebruikt in de praktijk. Omdat ze wetenschappelijk gezien geen enkele status hebben, worden ze in de cultuurplantencode (richtlijnen voor naamgeving van cultuurplanten) vrijwel genegeerd. Dit maakt dat gebruik ervan willekeurig is en dat elke registratieautoriteit er op zijn eigen manier mee omgaat. Dit is slecht voor eenheid in naamgeving en zorgt in de praktijk voor veel verwarring. Daarom is er voor gepleit om internationale richtlijnen te geven voor het gebruik van handelsnamen.

DNA-technieken voor identificatie van cultivars

DNA-technieken krijgen een steeds grotere betekenis. Toch blijft het maken van onderscheid vooral bij cultivars die genetisch weinig van elkaar verschillen, lastig en in sommige gevallen onmogelijk. Ook voor het bepalen van verwantschappen tussen

cultivars (en soorten) worden DNA-technieken veel toegepast. Als dit laatste leidt tot andere inzichten, kan dat gevolgen hebben voor de naamgeving. Er zijn verschillende technieken in omloop met allemaal hun voor- en nadelen. Voor het vastleggen en onderscheiden van cultivars van boomkwekerijgewassen is de AFLP-techniek zeer geschikt, maar relatief kostbaar.

Naamgevingsregels van UPOV versus de cultuurplantencode

De afgelopen periode is al veel gedaan om de naamgevingsregels van het UPOV, die ook worden gevolgd door het Europees kwekersrechtbureau, en de cultuurplantencode (ICNCP) op één lijn te krijgen. Toch verschillen ze nog steeds op enkele punten. Zo heeft bijvoorbeeld het Europese kwekersrechtbureau de naam *Clematis* 'Pretty in Blue' niet geaccepteerd, omdat de bloemkleur meer paars dan blauw is. Voor de praktijk is het erg vervelend en verwarrend als cultivarnamen door het Europese

kwekersrechtbureau worden afgekeurd, terwijl ze conform de cultuurplantencode zijn en/of door andere statutaire autoriteiten wel goedgekeurd zijn. Er is sterk gepleit voor het gelijk trekken van regels in de nieuwe code met de UPOV-regels van het kwekersrecht. Wellicht kan de nieuw opgerichte IACPT hierin een belangrijke rol spelen.

Vastleggen van cultivars

Cultivars kunnen worden vastgelegd door beschrijvingen, foto's, tekeningen en herbariummateriaal. Foto's (digitaal) spelen een steeds grotere rol. Ook kwekerscatalogi met originele cultivarbeschrijvingen zijn belangrijk en moeten goed bewaard en ontsloten worden. Verder heeft publicatie op internet een grote vlucht genomen. Vanwege het vluchtige en veranderlijke karakter is dit echter minder geschikt als stabiele referentiebron. Ook copyright op (digitale) foto's kan voor complicaties zorgen. In de volgende cultuurplantencode zullen hierover duidelijke richtlijnen worden gegeven.

Gewasgroep in plaats van geslachtsnaam

In eerste instantie was de cultuurplantencode een afgeleide van de botanische code (reglement voor naamgeving van wilde planten). Er gaan echter stemmen op om

deze meer van elkaar los te koppelen, waardoor de naamgeving van cultuurplanten stabiel wordt en bijvoorbeeld economisch erg schadelijke naamsveranderingen kunnen worden tegengegaan. Ook zou dan van vooral een aantal ver gecultiveerde gewassen niet meer het geslacht, maar de naam van de gewasgroep (crop) als kapstok kunnen dienen voor de cultivarnaam, bv. Aardbei 'Elvira' in plaats van *Fragaria x ananassa* 'Elvira'.

Vertalingen cultivarnamen vanuit ander schrift

Indien cultivarnamen in een andere taal met een ander schrift worden gegeven, moeten ze vertaald (getranslittereerd) worden naar ons westerse (Romaanse) schrift. Dit komt bijvoorbeeld vaak voor bij Japanse, Chinese of Russische cultivars. Hierbij wordt dan gekozen voor een bepaald translitteratiesysteem. Lang niet iedereen is het met een dergelijke keuze eens en elk systeem heeft zijn tekortkomingen. Er zijn aanbevelingen gedaan voor het verbeteren en/of de keuze van systemen specifiek voor het vertalen van cultivarnamen.

Nieuwe organisatie naamgeving van cultuurplanten

Een concrete en positieve ontwikkeling is de oprichting van een nieuwe internationale vereniging voor naamgeving van cultuurplanten, de International Association for Cultivated Plant Taxonomy (IACPT). Deze vereniging heeft als doel om informatie, duidelijkheid en maximale stabiliteit te verschaffen in de naamgeving van cultuurplanten en wil daarvoor hét platform worden, waarin open en helder met elkaar wordt gediscussieerd over problemen en nieuwe ontwikkelingen. Deze wereldwijde organisatie staat onder voorzitterschap van Kees van Ettehoven van de Naktuinbouw. Nederland wordt vertegenwoordigd door Saskia Bodegom (KAVB) en Marco Hoffman (PPO). Tot de ambities behoren het organiseren van symposia, het opzetten van een tijdschrift en het online beschikbaar maken van in-

Rol van PPO

PPO Bomen behartigt de belangen van de boomkwekerijsector die met naamgeving te maken hebben. Zo belicht PPO de praktische consequenties van allerlei regels en maatregelen voor de Nederlandse boomkwekerijsector. Voorbeelden zijn de gevolgen van naamsveranderingen voor de praktijk, het gebruik van handelsnamen en de soms erg strenge regels voor het goedkeuren van cultivarnamen. Verder presenteerde PPO op het symposium de nieuwe internationale naamlijsten en gaf als illustratie een presentatie over het classificeren van cultivars van *Weigela* in cultivargroepen. PPO heeft ook samen met de PlantScope-partners VKC en KAVB een aantal aanbevelingen gedaan over hoe om te gaan met handelsnamen.

Een belangrijk voordeel ten opzichte van de ICNCP is dat iedereen lid kan worden en/of van informatie op maat wordt voorzien over naamgeving van cultuurplanten. Basisinformatie is al te vinden op www.iacpt.net.

Nieuwe richtlijnen voor naamgeving van cultuurplanten in 2008

In 2008 verschijnt een nieuwe cultuurplantencode met internationale richtlijnen voor naamgeving van cultuurplanten. Momenteel geldt nog de editie van 2004. Het symposium in Wageningen is daarbij een belangrijke voedingsbodem voor de update. Grote fundamentele wijzigingen zullen er niet komen, wel veel kleine aanpassingen. Zo is bijvoorbeeld afgesproken dat de code gebruiksvriendelijker moet worden, onder andere door het verwijderen van moeilijke botanische termen. Ook zal de nieuwe code via aanbevelingen veel meer aandacht gaan schenken aan handelsnamen. Verder zullen minder beperkingen worden opgelegd voor het kiezen van een naam voor een nieuwe cultivar. Zo wordt het gebruik van Latijnse woorden in de cultivarnaam versoepeld. Verder geeft de code extra informatie over de verschillenpunten met de richtlijnen van de UPOV.

Marco Hoffman Hoffman is onderzoeker bij PPO Bomen in Lisse, (0252) 46 21 66/marco.hoffman@wur.nl.

Foto: PPO Bomen

In 2008 wordt de cultuurplantencode uit 2004 vervangen voor een nieuwe.